

Straipsnių šaltiniai

Literatūros baruose

ŽMOGUS IR ŽODIS TAUTOS KŪRYBOJE, iš rinkinio *LR* (Lietuvių rašytojai), kur straipsnis éjo jžanginiu.

NAUJOSIOS LIETUVIŲ LITERATŪROS LINKMĖS, pranešimas skaitytas LKMA suvažiavime 1936, išspausdintas *LR*; su praplėsta antrašte: „Naujosios lietuvių literatūros idéjinės ir forminės linkmės“, išspausdintas *LKMA Suvažiavimo darbų* II tome, 1936 (pakartotas leidinys: Roma, 1973), pasir. Juozas Ambrazevičius; kiek perredaguotas ir sutrumpintas, antrašte: „Idéjinės ir formalinės linkmės naujojo lietuvių literatūroje“ buvo įdėtas *Naujojoje romuvoje*, 1936 Nr. 15—16, pasir. Juozas Ambrazevičius. I ši tomą str. imtas iš *LR*.

Autoriaus pažymėtos nuorodos:

1. *Unser Weg*, Bonn 1928, 79.
2. *Das Wortkunstwerk*, Leipzig 1926, 110 p. *Gehalt und Gestalt...* 1929, 86, 7 p.
3. Plg. A. Jakštasis: *Meno kūrybos problemos*, 1931, 21; „Amžinoji poezija ir jos kūryba, Židinys, 1932 VII, VIII—IX.
4. Plg. mano str. „Maironio lyrikos sociologija“, Židinys, 1932 VIII—IX, 108.
5. Plg. Jakšto nusistatymą dėl Čiurlionio paveikslų 1909 trečiojoje lietuvių meno parodoje. Jakštasis, *Meno kūrybos problemos*, 148.
6. 1915 *Bare*, 101 p., B. Sruoga rašé: — „Čiurlionis — dieviš-

kas pranašas nauju neapčiuopimu pasauliu, kupinu naujo džiaugsmo, naujos laimės, naujos givibės, pirmas pradėjo pinti Jaunosios Lietuvos savitą vainiką. Jis atėjo kaip degans meteoras nuo tolimu tolimu mitu pasaku pasaulio, nuo žiliu dainu melodiju ir papuošė vainika visugražiausiu žiedu. O mes po žolike, nors po pumpuriuka nešame, krauname. Bet niekas dar tokio gražaus žiedo, kaip anas pirmasai nerado, nors jau daugel kitų atnešta ir iplulta...“

7. St. Šilingas L. Byauto mirties proga laiko ji tam tikru Uebermenschu, aiškindamas, kodėl jis negaljs mylėti tik vieną moterį — motiną: „Dėl to, kad galingas esi, kad nesamoningai žinai, jog Tavo esibė — vainikas, jog Tu ratas iš bočių evoliucionavusiu grandinio. Tu ja mili, nes ji Tau davė kūna — Dvasia Tave pagimdė. Tu instinktiviai nujauti, kad nepagaminsi už save augštėsnės, tobulesnės esibės. Tu atėjai kad būti ratu, kad sutverti savimi grandini“.

Tas giminės žiedas — tėsia toliau Šilingas — panteistiškai susiliejęs su visuma: „Gal tai tik Visumos posman insipinė Jo Dvasia, kad lukterėjus vél nusileisti ir dabaigt nepabaita Sielos giesmehimna, minčiu grandini išdainuoti tas dainas, kurios liuliavo Jo Sielą, kurios nusinešė su savim“ (Baras, 1915).

8. Plg. Dobilas: „Vienožinskis ir reikalingumas mums renesanso“, *Skaitymai*, 1922 XVII.

9. Plg. mano straipsnį „Dobilas“, *Židinys*, 1934 Nr. 12.

10. Tiesą sakant, Cvirkos talentas pasirodo ne ten, kur jis „naujaj“ žmogų kuria, bet ten, kur jis į gamtos stichiją gilinasi; ten, kur gyvenimišką, kenčiantį žmogų rodo, ypač visų apeitą.

11. 1936 birželio mén. pasirodės *Literatūros žurnalas*, leidžiamas V.D. Un-to Hum. mokslų draugijos, visuomenine ir literatūrine ideologija, savo bendradarbiais, savo tonu ir net pačia žurnalo technika yra *Trečio fronto* tėsinys. Skirtumas tas, kad *Trečias frontas* buvo jaunuoliškesnis ir dėl to ekstravagantiškas, o *Literatūra* subrendės ir išryškėjės su savo siekimais. Ypačiai išryškėjės karinės laisvamanybės skelbimas. Pažymėtina ir tai, kad *Trečias frontas* buvo vedamas jauniosios kartos atstovų, o *Literatūroj* susijungė ta pati jaunoji marksistų karta su Šarūno autorium ir jo kartos akademikais.

12. Plg. B. Sirakuzino — B. Sruogos neigiamą nusistatymą prieš Vydūno kūrybą, *Skaitymai*, 1921.V.160 tt., X. 87 tt. Dobilo teigiamą įvertinimą ten pat X. 62 tt.

13. Šalkauskis, *Ruomuva*, 1921, 11 p.

14. Vienu vardu visos linkmės apibūdinimas, be abejo, yra labai schematiškas, reliatyvus. Tačiau bent metodiškai jis yra atrama su grupuoti palaidiems faktams.

15. Ermatinger, *Das dichterische Kunstwerk*, Leipzig 1923, 11.

Nurodyta literatūra. Autoriaus pastaba: surašomi tik patys svarbieji straipsniai ir tik apie pačią naujają literatūrą:

Aleškevičius A., Kiršos kūryba. *Naujoji romuva*, 1934 12 nr.

Bičiūnas V., 44 poetai, *Židinys*, 1929, 12 nr.

Bičiūnas V., *Keturi uėjai*. *Gairės*, 1924 12 nr.

Brazdžionis B., Petro Karužos poezijos motyvai. *Naujoji romuva*, 1933 117.

Dobilas J., Šarūnas, Altorių šešėly ir mūsų renesansas. *Akademikas*.

Grinius J., *Putino lyrika*, Kaunas 1932.

Grinius J., Putino Altorių šešėly, *Židinys*, 1933 1 nr.; 1934 1 nr.

Jakštasis A., Mūsų kova su trečiafrontininkais. *Židinys*, 1931 8—9 nr.

Keliuotis J., V. Mykolaičio-Putino Altorių šešėly. *Naujoji romuva*, 1933 110, 121 nr.

Keliuotis J., Petras Karuža. *Naujoji romuva*, 1933 117 nr.

Keliuotis J., Poeto gyvenimo pasaka (Aleksandravičius), *Naujoji romuva*, 1934 159 nr.

Keliuotis J., Lietuviškumas ir literatūra (rašytojų nuomonės diskusijoje). *Naujoji romuva*, 1933 117 nr.

Kirša F., Trys rašytojų kartos mūsų dailiojoj literatūroj. *Vairas*, 1929 1, 2 nr.

Kossu-Aleksandravičius, Jeruzale, Jeruzale, nenoriu tavęs (Brazdžionio Krintančios žvaigždės). *Naujoji romuva*, 1933 151 nr.

Kossu-Aleksandravičius, Ant. Miškinio lyrikos vedamasis motyvas. *Naujoji romuva*, 1934 207—8 nr.

Kralikauskas J., Vedamosios idėjos luominių santykų tematikoj (apie trečiafrontininkus). *Lietuvos mokykla*, 1936 3 nr.

- Mykolaitis V., Keturi vėjai. *Židinys*, 1926 12 nr.
- Mykolaitis V., Lietuvių literatūros problemos. *Naujoji romuva*, 1935 10—11 nr.
- P. S., Trečio fronto kaukės. *Židinys*, 1931 7 nr.
- Pad. Kas., Keturių vėjų užuvėjoj. *Gairės*, 1934 2 nr.
- Radzikauskas, Mūsų beletristika šiandien. *Naujoji romuva*, 1935 3 nr.
- Radzikauskas, Fausto Kiršos Pelenai. *Vairas*, 1930 4 nr.
- Radžvilas J., Dėl literatūrinių kartų generacijos, *Kultūra*, 1930 2 nr.
- Radžvilas J., Linkmes nustatant. *Kultūra*, 1930 10—11 nr.
- Radžvilas J. Kunigo romanas (Putino), *Kultūra*, 1933, 34, 5, 1934 1 nr.
- Vaičiulaitis A., Natūralizmas ir lietuvių literatūra. Kaunas 1936.
- FORMOS PROBLEMA NAUJOJOJ LIETUVIŲ LITERATŪROJ, išspausdintas *Naujojoj romuvoj*, 1937 Nr. 21—22, pasir. J. Ambrazevičius; perspausdintas *LR* rinkiny, kur papildytas pabaigoj 12 eilučių, pradedant žodžiais: „Nueita net iki žalingo kraštutiningumo“... iki ..., bet į gilumą, kurioj sintetintys gili minties ir žodžio kultūra“. I šį raštų tomą straipsnis imtas iš *LR*.
- IDEOLOGINIŲ GRUPIŲ SANTYKIAI AUŠROS IR VARPO GADYNĖJE iš *Krikščionybė Lietuvoje*. Praeitis, Dabartis, Ateitis. Šv. Kazimiero draugijos leidinys Nr. 726, Kaunas 1939, pasir. Juozas Ambrazevičius.
- LAUREATŲ AKIVAIZDOJ, pranešimas literatūrinėje šventėje 1948, išspausd. *Aiduose*, 1948 Nr. 13, pasir. J. Brz.
- NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS LITERATŪRA, *Aidai*, 1968, Nr. 2, pasir. Juozas Brazaitis.
- LITERATŪRA SPAUDOS DRAUDIMO LAIKAI, LE XV, Boston, Mass. 1968. Pasir. Juozas Brazaitis.
- Sutrumpinta straipsnio versija anglų k., antrašte „The Period of Press Ban“, pasir. J. Brz., įdėta *EL* III, Boston, Mass. 1973, į raštus nejtraukta.
1. Redakcijos nuoroda: M. P. gimimo metai ištaisyti į 1877. Žr. *LKMA suvažiavimo darbai* II t. 1936; pakartotas leidinys: Roma, 1973.

2. Autoriaus nuoroda:

Drama kai kieno priskiriamas ne Juozui Vilkutaičiui (1869—1948), bet jo broliui Antanui Vilkutaičiui (1864—1903). (B. Vilkutaičiūtė-Gedvilienės 1979 m. pasirodžiusiame veikale *Tikrasis Keturakis ir jo raštai* dokumentais įrodinėjama, kad tikrasis autorius yra J. V. Red.).

Nurodyta bibliografija:

J. Ambrazevičius, *Lietuvių rašytojai*, 1938; Vaižgantas, 1936; Vc. Biržiška, „50 metų spaudos laimėjimo sukaktį minint“ (*Aidai*), 1954 Nr. 4, 6; S. Čiurlionienė, *Iš mūsų literatūros*, 1913; I. Kostkevičiūtė, *Kritinis realizmas lietuvių prozoje XIX a. pabaigoje — XX a. pradžioje*, 1956; *Kovos metai dėl savosios spaudos*, red. V. Bagdanavičius, P. Jonikas, Švaistas-Balčiūnas, 1957; Lietuvos Mokslo Akademija, *Lietuvių literatūros istorija*. Red. K. Korsakas II (LE pažymėta klaudingai „I“), 1958; Maironis, jo gimimo šimtmiečiui paminėti, 1963 (straipsnių rinkinys iš Aidų 1962—1963); V. Mykolaitis, *Naujoji lietuvių literatūra*, 1936; *Literatūros etiudai*, 1937; A. Sprindis, *Lietuvių literatūrinė kritika (1861—1905)*, 1957; J. Tumas, *Lietuvių literatūros paskaitos, draudžiamasis laikas 1924—25* (serija knygelių apie ano meto rašytojus); A. Vaičiulaitis, *Natūralizmas ir lietuvių literatūra*, 1936.

SOVIETINAMAS LIETUVIŲ LITERATŪROS MOKSLAS iš *I Laisvė*, 1957 Nr. 12. Žurnalo redakcija pridėjo dar tokį priašą:

Europos LF studijų savaitėje buvo specialiai nagrinėta, kuria linkme sukamas okupuotoje Lietuvoje lietuvio dvasinis gyvenimas moksle bei mene... Pridedame žvilgsnį į literatūros moksą. Lig šiol lietuvių literatūros istorija dar neparašyta. Dar nesurasta, kaip istorinio materializmo metodu išaiškinti visus lietuvių literatūros gyvenimo reiškinius. Tenkintasi atskiromis monografijomis ar chrestomatijomis. Tačiau ir jose iš dalies pasireiškia, kaip sovietinis metodas mėgina prieiti prie lietuvių literatūros faktų. Sustojame prie poros tokių leidinių.

NIETENDENCYJNA LITERATURA LITEWSKA, straipsnis lenkų kalba buvo jidėtas Lietuvai skirtam *Wiadomości Literackie* (Literatūros naujienos), Varšuvos ējusiam laikrašty, 1934 Nr. 12. Pasir. Juozas Ambrazevičius.

LETTERATURA (Lituania) italų k. iš *Encyclopedia Cattolica*
Vol. VII. Firence 1951, 1432—1434 kol. Pasir. Giuseppe Brazaitis.
Nurodyta bibliografija:

G. Morici, *Canti popolari lituani*, Roma 1930; O. W. de Lubicz Milosz., *Contes lithuaniens de ma mère L'oye*, Parigi 1933; W. Katzenelenbogen, *Anthology of Lithuanian and Latvian Folksongs*, Chicago 1935; V. Mykolaitis, *Naujoji lietuvių literatūra*, Kaunas 1936; I. Lavoix, *Quand la fumière nouë vient du nord*, Parigi 1938; J. Mauclère, *Litterature lithuanienne*, ibi 1938; P. Lapienė, *El Litova poezio*, Kaunas 1938; H. Engert, *Aus litauischer Dichtung*, Lipsia 1938; A. Paterson, *Old Lithuanian songs*, Kaunas 1939; A. Vaičiulaitis, *Outline history of Lithuanian literature*, Chicago 1942; V. Jungfer, *Litauischer Liederschrein*, Fellbach-Württemberg 1948; id., *Litauen, Antlitz eines Volkes*, ibi 1948; J. Balys, *Lietuvių tauotoska I-II*, ibi 1948; Pr. Naujokaitis, *Lietuvių literatūra*, Tübingen 1948; J. Baltrušaitis, *Lithuanian folk art*, Monaco 1949.

Knygų vertinimai

A. Iš eivijoje

BALTRUŠAIČIO LIETUVIŠKASIS PALIKIMAS, recenzija.
Aidai, 1948 Nr. 19, pasir. J. B.

P. NAUJOKAIČIO „LIETUVIŲ LITERATŪRA“, rec. Aidai,
1949 Nr. 23, pasir. J. B.

J. JANKAUS „NAKTIS ANT MORŪ“, rec. Aidai, 1949 Nr. 24.
Pasir. J. B.

„BRONIUS KAZYS BALUTIS“. Jo gyvenimas ir darbai. Aidai,
1952 Nr. 7 (41), pasir. J. B.

„LIETUVA“, politikos žurnalas. Aidai, 1952 Nr. 8 (42) pasir.
J. B.

Č. GRINCEVIČIAUS „VIDURNAKČIO VARGONAI“. Laiškas autorui. Rankraštis.

P. JURKAUS „PAVASARIS PRIE VARDUVOS“, rec. Darbinke, 1954 birželio 29. Pasir. J. Brazaitis.

DR. S. ALIŪNO SUTAISYTI VALERIJONO LAŠAI, rec.
Darbininkas, 1954.VIII.31. pasir. J. Brazaitis.

IŠPARDUOTOJI KNYGA. Stasys Raštikis: „Kovose dėl Lietuvos“. Kario atsiminimai. *Aidai*, 1956 Nr. 10(95), pasir. J. Brazaitis.

K. BRADŪNO „MORENŲ UGNYS“. Pirmoji recenzija iš Darbininko, 1958 rugsėjo 23, antroji iš *Aidų*, 1959 Nr. 5. Pasir. J. B.

K. BRADŪNO „DONELAIČIO KAPAS“. *Darbininke* 1971 vasario 26 jėtos recenzijos originali antraštė buvo: „Ar galima patriotinė poezija mūsų laikais?“

L. ANDRIEKĀUS „SAULĖ KRYŽIUOSE“, rec. originali antraštė *Darbininke*, 1960 lapkričio 15 buvo: „Giesmė Dievui, Lietuvos žemei ir jos artojui“, pasir. J. B.

L. ANDRIEKĀUS „PO DIEVO ANTSPAUDAIS“, rec. Originali antraštė *Darbininke*, 1969 gruodžio 5 buvo: „Andriekus — naujoje poetinėje rolėje“.

ŠVENTINIS VIZITAS MANO BIČIULĒMS. *Darbininkas*, 1961 gruodžio 19, pasir. J. B.

TRIS KNYGAS PASKAIČIUS. *Darbininke*, 1963 sausio 15, pasir. (b).

ANTANO JASMANTO POEZIJA, užsklandos žodis Antano Jasmano rinkiniui „Gruodas“. Brooklyn, N.Y. 1965, pasir. J. B.

M. VILTIES „NEPARAŠYTI LAIŠKAI“, iš ok. Lietuvos poezijos rinkiniui užsklandos žodis, — parašytas laiško forma Vytautui Galvydžiui, pasir. J. B.

M. SAULAITYTĖS „KAI MES NUTYLAM, nors tai retai esti“, rec. *Darbininkas*, 1968 balandžio 2, pasir. (b.).

„LIETUVIŲ LITERATŪRA SVETUR 1945—1967“, red. K. Bradūnas, rec. *Darbininke*, 1969 liepos 2 ir 9, nepasirašyta.

K. GRIGAITYTĖS „TRAPUS VAKARAS“, rec., originali *Darbininko*, 1969 balandžio 25 antraštė: „Pamirštam, kad tarp dviejų gyvenimų įstrigom. Nepasirašyta.

V. BOGUTAITĖS „LIETUS IR LAIKAS“, rec. Originali *Darbininko*, 1969 rugsėjo 12 antraštė: „Apeliaciniam teisme užvedė bylą bežemė tauta“. Nepasirašyta.

V. ŠLAITO „AGUONŲ GAISRAS“, rec. Originali *Darbininko*, 1969 gruodžio 10 antraštė: „Vladas Šlaitas — dviejų pasaulių poetas“. Nepasirašyta.

„TILTAI IR TUNELIAI“, rec. Originali *Darbininko*, 1969 gruo-

džio 31 antraštė: „Atėjo su savo žodžiu nauja generacija — Tiltai ir tuneliai — jaunųjų poezijos rinkinys“. Nepasirašyta.

„ŠIUOLAIKINĖS LIETUVIŲ LITERATŪROS BRUOŽAI“, recenzija V. Kubiliaus redaguotos knygos, ta pačia antraštė išėjusios Vilniuje 1969. Aidai, 1970 Nr. 10, pasir. J. B.

JIE GRĮŽO I NEPRIKLAUSOMYBĖS PRIEŠAUŠRĮ IR RYTMETĮ. Trijų pasakotojų knygos. Darbininkas, 1971 vasario 12. Nepasirašyta.

LIETUVIŲ POEZIJA III. Padaryta čia, ko nebuvo galėta padaryti Lietuvoje. K. Bradūno redaguotos antologijos „Lietuviai poezija išeivijoje 1945—1971“ rec. Darbininkas 1971 kovo 31. Nepasirašyta.

„VĒJAS LEKIA LYGUMA“, Aloyzo Barono nauja knyga, rec. Darbininkas, 1971.X.26 ir 27, nepasirašyta.

B. Ne priklausomoje Lietuvos

RABINDRANATH TAGORE: „NAMAI IR PASAULIS“, recenzija. Ateitis, 1925 Nr. 9—10, pasir. J. Ambrazevičius.

Autoriaus nuorodos:

1) A. Rimka: „Rabindranath Tagore — rašytojas ir žmogus“, Kaunas 1924, psl. 3.

2) Žr. J. Keliuočio recenziją Ateity, 1924 Nr. 10.

3) Palikti žmogų beklystantį pačiam sau labai pavojinga, nes kada jis pamatys savo klaidą, gal tada bus per vėlu. Geriau neleisti, nei kaip nuklimpusi trauktī. Manydamas, kad reikia leisti blogiui augti, kol jis pats parodys blogus vaisius, Tagore, mums rodos, bus padaręs nemažą pedagoginę klaidą (Ateities red.).

A. VIENUOLIO RAŠTAI III, rec. Ateitis, 1926 Nr. 9, pasir. J.

A.

A. VIENUOLIO RAŠTAI IV, rec. Ateitis, 1928 Nr. 4 pasir. J. Ambrazevičius.

A. VIENUOLIO „VIEŠNIA IŠ ŠIAURĖS“, rec. Židinys, 1933, Nr. 11, pasir. J. Ambrazevičius.

J. GRUŠO „PONIA BERTULIENĖ“, rec. Ateitis, 1928 Nr. 11, pasir. J. A.

J. GRUŠO „KARJERISTAI“, rec. Židinys, 1935 Nr. 5—6, pasir. J. A.

J. PAUKŠTELIO „VIDURNAKČIO BALADĖ“, rec. Židinys, 1929 Nr. 1, pasir. J. Ambrazevičius. Siauresnė tos pačios knygos recenzija Ateity, 1929 Nr. 1, čia neiglaudžiama.

K. INČIŪROS „FATIMA BURTININKĖ“, rec. Židinys, 1929 Nr. 5—6, pasir. J. Ambrazevičius.

M. VAITKAUS „IŠ ĮVAIRIŲ PASAULIŲ“ rec. Židinys, 1929 Nr. 8—9, pasir. J. Ambrazevičius.

,KIRČIUOTA LIETUVIŲ KALBOS CHRESTOMATIJA“ aukštesniajai mokyklai, Židinys, 1929 Nr. 12, pasiraš. J. Ambrazevičius.

Autoriaus nuoroda:

1) Čia jđéta ir dainelé „Žirgeliai sukinkyti“... Ją yra jsidéjusios ir kitos chrestomatijos. Bet ją yra irašęs ir doc. J. Tumas tarp dainelių, Vienužio sukurtų, nors vél Niemi ir Sabaliausko rytų aukštaičių dienyne ji su mažais variantais jđéta kaip liaudies daina. Pačios dainelës kai kurių posmų struktûra kalbétų gerokai Vienužio naudai.

V. BUTLERIO „UŽ KA?“, rec. Židinys, 1930 Nr. 5—6 pasir. J. A.

,,RAKŠTIES RAKŠTYS“, rec. Židinys, 1930 Nr. 5—6, pasir. J. Ambrazevičius.

,,GRANITAS“, rec. Židinys, 1930 Nr. 6, pasir. J. Ambrazevičius.

,,DARBAI IR DIENOS“, Humanitarinių mokslų fakulteto leidinys, rec. Židinys, 1930 Nr. 11, pasir. J. A.

P. KUBILIAUS „TARP BETONINIŲ SIENŲ“, rec. Židinys, 1930 Nr. 12, pasir. J. A.

RUDENS LYRIKA, rec. Židinys, 1931 Nr. 1, pasir. J. A.

J. ERETO „VOKIEČIŲ LITERATŪROS ISTORIJA I“, rec. Židinys, 1931 Nr. 4.

F. A. OSSENDOWSKIO „LENINAS“, rec. Židinys, 1932 Nr. 10, pasir. J. A.

,,JAUNOJO VERTERIO KANČIOS“, jžangos žodis į J. W.

Goethes veikalo „Die Leiden des Jungen Werther“ vertimą. Sakalo bendrovės leidinys, Kaunas 1932, pasir. J. Ambrazevičius.

V. JUNGFERIO „HINTER DEN SEEN...“, rec. Židinys, 1932 Nr. 10, pasir. J. Ambrazevičius.

Autoriaus nuoroda:

1. Pažodžiui verčiant, būtų: Žydi rožės, žydi rūtos...

K. ŠAKENIO „AUSZRA IR JOS GADYNĖ“, rec. Židinys, 1933 Nr. 3, pasir. J. A.

V. RUOKIO „PER EUROPA...“, rec. Židinys, 1933 Nr. 5—6, pasir. J. Ambrazevičius.

JEAN DE LA BRÈTE „MANO DÉDÉ IR MANO KLEBONAS“, rec. Židinys, 1934 Nr. 3, pasir. J. A.

VINCAS MACIŪNAS, „LITUANISTINIS SAJŪDIS XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE“, rec. Lietuvos *praeitis* I, sas. 1, 1940, pasir. J. Ambrazevičius.

Tautosaka

IŠ NAUJOSIOS LIETUVIŲ TAUTOTYROS RAŠTŲ UŽSIENYJE, str. iš Židinio, 1932 Nr. 1, pasir. J. Ambrazevičius.

Autoriaus nuoroda:

1. Neturėdamas su savim dainų rinkinių, aut. negali patikrinti tekstu autentiškumo, juo labiau, kad veikale nenurodyta, kas iš kur paimta.

TAUTOSAKOS LITERATŪRINIS PERDIRBIMAS IR SEKIMAS, *Authenaeum* IV, 1933, pasir. Juozas Ambrazevičius.

Autoriaus nuorodos:

1. Plg. Bolte J. und Polivka *Anmerkungen zu den Kinder — u. Hausmärchen der Brüder Grimm*, B. J., Leipzig 1913, 165 psl.

2. Cituota iš Weber L.: *Märchen und Schwank*, Kiel 1904, 6 psl.

3. Lietvių kalboje nesu aptikęs tai pasakų rūšiai atskiro vardo, nors dainos turi — šalia dainos yra dainuška.

4. Plg. Berendson W. A.: *Grundformen volkstümlicher Frühherkunst in den Kinder — und Hausmärchen der Brüder Grimm*, Hamburg 1921, 80 ir 89 psl.

5. Palygintina būtų su liaudies tapybos fonu ir perspektyva.

6. Žmogžudystė, nesava mirtis, dar prieš Didijį karą Lietuvoje buvo tokia pasibaisėtina, kad iš toli suplaukdavo žmonės pasižiūrėti nužudyto arba pasikorusio.

7. Šitas pasakos nesistengimas veiksmus motyvuoti būtų palygintinas su dainų šuoliais (Sprunghaftigkeit). Ar jis nebūtų išaiškinamas tuo pačiu atminties nestiprumu, užsimiršimu? Kaip dainoje mažiau svarbi logiška žodžių eilė už melodiją galbūt ir čia tas pat: noras sužadinti, nustebinti, nugali logišką, nuoseklę ir lėtą jvykių išdėstymą. Klausytojas neturi laiko žiūrėti, ar čia logiška ar ne. Jis nori vis toliau ir toliau bėgti su veiksmu. Tas šuolių klausimas pasakojime galėtų būti paaškintas tik tolesnių tyrinėjimų.

8. Begalybės ženklu čia pažymėta, kad šalia motyvų, jeinančių į nagrinėjamą pasakojimą, esama dar visos eilės kitų, per kuriuos jis susijungia su kitaip pasakojimais. Brentano pasaka kaip tik ir yra vidurys iš visos pasakų eilės; tos pasakos eina viena šalia kitos ar po kitos. Sakytum, jis rašo vieną pasaką, visai negalvodamas, ką jis toliau rašys. Dėl to plg. ir Mahl Ilse: *Der Prosastil in den Marchen Clemens Brentanos*, Berlin 1931, 35 p.

9. Plg. ir Petsch, *Formelhafte Schlüsse im Volksmärchen*, Berlin 1900; Krohn: *Die folkloristische Arbeitsmethode*, Oslo 1926.

TAUTOSAKOS AUTORIAUS PROBLEMA, Židinys, 1934 Nr. 2, pasir. J. Ambrazevičius.

Autoriaus nuorodos:

1. Būtų labai jdomu pasekti ir palyginti tautosakos likimas kataikiškose ir protestantiškose Lietuvos srityse!

2. Iš čia aiškėja, kodėl daugelis lietuvių, atitrūkė iš savo tėvynės, greitai sulenkėjo, suamerikonėjo, sugudėjo, kodėl lietuviai intelligentai, vesdami svetimtautes, jų nesulietuvino, nors apie tai prieš vestuves svajodavo; kodėl mes taip nejvertinam savujų žmonių.

METMENYS PASAKOS POETIKAI, *Athenaeum* V, 1934, pasir. Juozas Ambrazevičius.

Autoriaus nuorodos:

1. Plg. Bolte u. Polivka: *Anmerkungen zu den Kinder u. Hausmärchen der Brüder Grimm* IV. Leipzig, 1930.

2. Apie lietuvių pasakų pirmuosius rinkinius žiūr. Grigonyté-

Zablockienė, E.: „Pasakų tyrimo metodai“. *Mūsų Tautosaka* VIII, 17—25 p.

3. Plg. Antti Aarne: „Übersicht der Märchenliteratur“, Hamina 1914 (XIV, 90 nr.).

4. Pavyzdžiai visur iš Basanavičiaus rinkinių *Lietuviškos pasakos yvairios I, II, III, IV t.*

5. Plg. Weber, L. F.: *Märchen und Schwank*. Kiel 1904.

6. Žiūr. *Athenaeum*, 1933, 145 p.

7. Plg. Harold: „Dorf und Stadt.“ *Handwörterbuch des d. Märchens*. B. I, Berlin u. Leipzig 1930/33, 401—408 p.

8. Tiesa, šitokį teigimą gali sugriauti kad ir tokis veikėjo charakterizavimas vienoje Basanavičiaus rinkinių pasakoje:

„Bagotoj žemėj augo karaliaus vienturtis sūnus, taip didžiai švaraus veido, taip nesvietiškos sylos, tokios aukštos išminties, tokio švankaus elgimos, tokios drąsios širdies, jog jam lygaus ant žemės nebūtumei radęs. Po tévo galvos jam teko didelė bagota karalystė. O toli Kitajų žemėj jam augo vienturtė karalaitė, graži ant veido, kaip saulės duktė, augalota, kaip eglė girioj, ant viso kūno daili, kaip nudrygiuota, gelsvų kaselių, mėlynų akelių, raudonų lūpelių, mandagi, dora, meilinga, išmintinga be galio, be krašto, kokios visame sviete nerastumei, kurios gražumą tūkstant raštininkų neaprašyty“.

Šita jau platesnė charakteristika pasakai atrodo, nenatūrali. Ji bus čia atsiradusi greičiausiai iš kvieslio oracijos, kur jaunuju ypatybės esti išdėstomos smulkiai. Kvieslio oracijos visai kitas ir tikslas: išgirti, išgarbavoti jaunuosius. Tačiau ir šitas prisiplakėlis motyvas kuria ne individualų charakterį, bet tik idealų tipą.

9. Apie eiles pasakoje žiūr. Kahlo G.: *Die Verse in den Sagen und Märchen*, Iena 1919.

10. Kaip nauji variantai atsiranda, plg. Kaarle Krohn: *Die folkloristische Arbeitsmethode*, Oslo 1926.

11. Petsch, Robert: *Formelhafte Schlüsse im Volksmärchen*, Stuttgart 1900.

12. Wulfen: „Das Kriminelle im deutschen Volksmärchen“. *Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik*, B. 38, 1910.

13. Kai kas dėl realistinių pasakų vulgarumo mano, kad jos

(Schwank) esas vyru padaras, fantastinės — motery.

14. Müller: Psychologie d. d. Volksmärchens, 89 p.

15. Tiesa, Kahlo (*Handwörterbuch d. d. Märchens*. B. I. 132 p.) sako, kad gamtos grožiui pasakos herojus esas jautrus. Jis iš Grimmo pasakų nurodo net pavyzdžius, kaip gamta aprašoma: „Es war ein schöner Abend, die Sonne schien zwischen den Stämmen der Bäume hell ins dunkle Grün des Waldes (K. H. M. 69 nr.); die Abendsonne schien über die glänzenden Steine; sie schimmerte und leuchtete so prächtig in allen Farben“ (K. H. M. 161 nr.). Tačiau nesunku pastebéti, kad toki gamtos aprašymai yra užrašinėtojo priedas (plg. ir „Mūsų pasakų“ stilizavimą. Židinys, 1934 19 tomas 425 p.). Iš dalies su ta mintimis sutinka ir pats Kahlo.

16. Iš čia pareiga būti atsargiam, parenkant pasakas didaktikai.

17. Plg. von Löwis of Menar: *Der Held im deutschen und russischen Märchen*. Jena 1912.

18. Galaunė, P.: *Lietuvių liaudies menas*, Kaunas 1930, 252 p.

19. ib.

20. Pal. Lützeler, H.: *Formen der Kunsterkenntnis*. Bonn 1924, 19 p.

21. „Tautosakos literatūrinis perdirbimas ir sekimas“. *Athenaeum*, 1933, 153 p.

Autoriaus nurodyta literatūra pasakos poetikai:

Be tekste suminėtų veikalų, kurie nagrinėja specialius pasakos formos klausimus, čia nurodomi populariausieji veikalai, kurie nagrinėja bendrus pasakos poetikos klausimus.

Berendsohn, W.: *Grundformen volkstümlicher Erzählerkunst in den Kinder und Hausmärchen der Brüder Grimm*. Hamburg 1922.

Bethe, E.: *Mythus, Sage, Märchen*. Leipzig.

Bolte, J.: „Zur Geschichte der Märchen“. In *Anmerkungen zu den Kinder — u Hausmärchen der Brüder Grimm* IV. B. Leipzig 1930.

v. d. Leyen, F.: *Das Märchen*. Leipzig 1925.

Müller, E.: *Psychologie des deutschen Volksmärchens*. München 1928.

Panzer, F.: „Märchen“. *Deutsche Volkskunde* v. J. Meier. Berlin-Leipzig 1926. S. 219—262.

- Propp, V.: *Morfologija skazki*. Leningrad 1928.
- Spiess, K.: *Das deutsche Volksmärchen*. Leipzig 1926.
- Thimme, A.: *Das Märchen*. Leipzig 1909.
- Be to, sykiu su kitomis tautosakos rūšimis paliečia pasakos formos klausimus ir
- Ledermann, W.: *Das Märchen in Schule und Haus*. Berlin-Leipzig 1926.
- Naumann, H.: *Grundzüge der deutschen Volkskunde*. Leipzig 1929.
- Reuschel, K.: *Deutsche Volkskunde I*. Leipzig-Berlin 1920.
- KARYS IR KARAS LITERATŪROJE, str. iš Židinio, 1935 Nr. 11, pasir. J. Ambrazevičiaus, išspausdintas lapkričio 23 proga.
- Autoriaus nuorodos:
1. Kad lietuviškos dainos pasaulėvaizdis būtų dar ryškesnis, atpasakojama čia vokiečių labai išplitusi daina:
 - a. Bėmuos yra miestelis, kuriam, žino visi, gali sutikti gražiausių mergeles.
 - b. Miestelyje mažam stovi garnizonas, šaunių, garsių šaulių visas bataljonas.
 - c. Ir kiekvienas šaulys čia turi sau mergelę, ir kiekviena mergina mielai šaulius myli.
 - d. Tėvams ir močioms yra didi garbė, jeigu ateina šaunus šaulys su šautuvu, kardu.
 - e. Gyveno jie drauge miestelyje daugel metų — daugel šimtų šaunių šaulių, visas bataljonas.
 - f. Bet teko jiems išeiti kruvinon kovon, kovoti už karalių, kovot ir nugalėt.
 - g. Buvo gegužės mėnuo penkiasdešimt devintaisiais, pakilo sielvartas, pravirko mergelės, didė ir maža.
 - h. Ten Hage, prie Magentos didžią duobę kasė, palaidojo tenai visus drąsiausius ir narsuolius.
 - i. Drauge ten guli dyliką šimtų, nudėtų kulkos ir mirtingo plieno.
 - j. Eiliniai ir karininkai čia ilsis bendram guoly; ir tuos, kurie sudūmė į ataką, mirtis paguldė.

k. Pora ragų girdėt, skamba jie aiškiai, garsiai; džiaugiasi močia, ir sužadėtiné džiaugias.

l. Prie vartų laukia jos, ir visa jos užmiršta, nes tikisi surast, kas joms brangiausia yra.

m. Septyni dar išliko, ir grįžta jie nūnai į mielą tėviškę su sielvarto žvilgsniu.

n. Neplazda vėliava, nedunda bubenai, jie eina į tévynę pailse, tokie blyškūs.

o. Pora ragų girdėt tyliajam gedule: „Mes esam paskutiniai septyni visam bataljone“. (J. Sahr; *Das deutsche Volkslied*, Lpzg. 1912, 79 p.).

2. Tą poezijos pasaulį dar lengviau pajusti, kada palygini su svetimis dainos panašiu gryna realistišku atsisveikinimu:

a. Saulė leidos vakaruos; leidos ir naktis, rūko apglobta tamasi, vesi naktis.

b. Kritusių tarpe gulėjo mirštantis karys, o šalimais klūpėjo draugas jojo.

c. Palenké galvą į draugą ir mirdamas kalbėjo: „Paimki, mielas broli, kas yra man prie krūtinės.

d. Paimk žiedą nuo piršto, kai aš numirsiu, ir mano visus laiškus, kur krepšely guli.

e. Ir jei tame likimas téviškén parves, grąžink mano mielai brangią dovaną.

f. Sakyki jai, kad prie Sedano aš kritau kovoj ir paskutiniojoj prisiminiau savo mielają.

g. Ir jei po metų ji kitą išsirinks, dažnai teprisimena žuvusį draugą...

h. Ir nors likau aš prie Sedano, danguje melsiu aš jai laimės.

i. Eik šen, mielasis broli, pabučiuok mane. Jaučiu, aš mirštu ir nuo jos turiu aš skirtis“.

j. Ramiai jis atgulė, brangus, narsus karys, tik liko blankus kūnas Sedano laukuose.

k. Ir saulė, mėnuo, žvaigždės sidabro spinduliais apšviečia blyškų kario veidą (J. Sahr, *Das deutsche Volkslied* I, 85 p.).

SAVĘS BEEŠKANT TAUTOSAKOJE, Naujoji romuva, 1935
Nr. 10—11, pasir. J. Ambrazevičius.

LIETUVIŲ LIAUDIES PASAKOJIMAI, *Naujoji romuva*, 1937,
Nr. 4—5, pasir. J. Ambrazevičius.

TAUTOSAKA MOKYKLOJE, Židinys, 1940 Nr. 3, pasir. J.
Ambrazevičius.

Autoriaus nuoroda:

1. Tiksliu iš originalo:

Alenuška, sestrice mama!
Vyplyn', vyplyn' na berežok.
Ogni goriat' goriučyje,
Kotly kipiat' kipučyje,
Noži točat bulatnyje,

Chotiat menja zarezat! (A. N. Afanosev, *Narodny russkija skazki i legendy* II, 1922, 66 psl.).

LIETUVIŲ DAINOS, rankraštis.

Autoriaus nuoroda:

1. Lietuvių kapų giesmės yra specifinio turinio ir formos, rečitatyvinės, o ir jų vardas specialus — raudos.

„ATLANTIS“. Volksdichtungen Afrikas, recenzija Židiny, 1925
Nr. 2, pasir. A.

„VILNIAUS PADAVIMAI“, rec. Židiny, 1931 Nr. 3, pasir. J. A.

„MŪSŲ PASAKOS“, rec. Židiny, 1934 Nr. 4, pasir. J. A.

„LIETUVIŠKOS EILĖDAROS KŪRIMOSI RAIDĄ“, rec. Židiny,
1934 Nr. 8—9, pasir. J. A.

„MUSIQUE ET CHANSON POPULAIRES“, rec. Židiny, 1935
Nr. 7, pasir. J. A.

„TAUTOSAKOS DARBAI“ I, rec. Židiny 1936 Nr. 4, pasir. J.
Ambrazevičius.

„TAUTOSAKOS DARBAI“ II, rec. Židiny, 1937 Nr. 3, pasir.
J. A.

„TAUTOSAKOS DARBAI“ IV, rec. Židiny, 1938 Nr. 8—9,
pasir. J. Ambrazevičius.

„LIUDO RĒZOS DAINOS“, rec. Židiny, 1938 Nr. 1, pa-
sir. J. A.

„LIETUVIŲ LIAUDIES PASAULĖJAUTA“, rec. Aidai, 1967
Nr. 9, pasir. J. B.